

bir inancın bilimle uyum içinde olması, onun bilimsel olarak kanıtlandığı anlamında değil mevcut bulgularla çatışmadığı anlamındadır.

#### BİBLİYOGRAFYA :

Müslim, "Münâfikîn", 27; Eş'arî, *Maḳālât* (Ritter), s. 333-337; İbn Sînâ, *eş-Şifâ' el-İlâhiyyât* (2), s. 435; İbn Tufeyl, *Hay b. Yakzân* (nşr. Ahmed Emîn), Kahire 1952, s. 66-67, 69-71; Fahreddin er-Râzî, *Kitâbü'l-Erba'în* (nşr. Ahmed Hicâzî es-Sekkâ), Kahire 1986, II, 26-27; İbn Kayyim el-Cevziyye, *er-Rûḥ* (nşr. M. Enîs İyâde - M. Fehmî Sercânî), Kahire, ts. (el-Mektebetü'n-Nasîr), s. 289-317; Mehmed Ali Aynî, *Hayat Nedir*, İstanbul 1945, s. 10-22; O. A. Piper, "Life", *IDB*, III, 124-130; Sami S. Hawi, *Islamic Naturalism and Mysticism*, Leiden 1974, s. 106-117; Teoman Duralı, *Canlılar Sorununa Giriş*, İstanbul 1983, s. 12-19, 25-27; M. Bucaille, *İnsanın Kökeni Nedir* (trc. Ali Ünal), İstanbul 1983, s. 21-22, 276-277; Mehmet Bayrakdar, *İslam'da Eurimci Yaratılış Teorisi*, İstanbul 1987, s. 155-169; J. Hick, *Arguments for the Existence of God*, London 1992, s. 14-17; Gufuran Koyuncu, *Eurim*, İstanbul 1992, s. 19-25, 36-37; Ali Durusoy, *İbn Sînâ Felsefesinde İnsan ve Âlemdeki Yeri*, İstanbul 1993, s. 38; Mahlon b. Hoagland, *Hayatın Kökleri* (trc. Şen Güven), Ankara 1995, s. 37-46; Celâl Yenicheri, *Uzay Âyetleri Tefsiri*, İstanbul 1995, s. 179-181, 276-287; T. A. Goudge, "Life, Origin of", *The Encyclopaedia of Philosophy* (nşr. Paul Edwards), New-York 1972, IV, 477-479; Morton O. Beckner, "Vitalism", a.e., VIII, 253-256; J. S. Major, "Ch'i", *ER*, III, 238-239; T. Skorupski, "Dharma, Buddhist Dharman and Dharmas", a.e., IV, 334; J. Bruce Long, "Life", a.e., VIII, 541-547; G. Feuerstein, "Prana", a.e., XI, 483-484; C. Riviere, "Soul, Concepts in Primitive Religions", a.e., XIII, 428-430; W. K. Mahony, "Soul, Indian Concepts", a.e., XIII, 439; S. Collins, "Soul, Buddhist Concepts", a.e., XIII, 441-446; T. Wei-Ming, "Soul, Chinese Concepts", a.e., XIII, 448; A. E. Crawley, "Life and Death (Primitive)", *ERE*, VIII, 9-13; Dyer Ball, "Life and Death (Chinese)", a.e., VIII, 14-16; J. A. Mac Culloch, "Nature, Primitive and Savage", a.e., IX, 201-207; H. B. Alexander, "Soul, Primitive", a.e., XI, 726-731; *The Encyclopedia of Eastern Philosophy and Religion* (ed. S. Schuhmacher - G. Woerner, İng. trc. Micheal H. Kohn v.dğr.), Boston 1994, s. 69, 297, 307, 335, 432.



İLHAN KUTLUHER

#### HAYAT (الحياة)

İlâhî tecellilere mazhar olan ruhun bu sayede kavuştuğu yeni yaşama tarzı için kullanılan bir tasavvuf terimi.

Mutasavvıflara göre ilâhî tecellî ve nurlardan mahrum kalmış bir ruh veya kalp ölüdür. İnsan ancak bu tecellî ve nurlara mazhar olunca asıl hayata kavuşur. Tasavvuf düşüncesinde gerçek hayat bu an-

lamdaki gönül hayatıdır. Sâlikin Hak ile birlikte olmasını gerektiren bu hayata ancak nefsin ölümü ile ulaşılır. Sûfiler genellikle nefisle kalbi birbirine zıt iki güç olarak görür, birinin var olabilmesi için öbürünün yok edilmesi gerektiğini ileri sürerler. Nitekim Cüneyd-i Bağdâdî tasavvufu, "Allah'ın sendeki seni öldürüp kendisiyle diri kılmadır" şeklinde tarif etmiştir. Sûfilerce büyük önem verilen bu söz, sâlikin mânevî ve gerçek hayata ulaşması için nefsini öldürmesi ve onun aşağı arzularını yok etmesi gerektiğini anlatır. Ebû Bekir et-Tamestânî de, "Kalbin hayatı nefsin ölümlüdür" (Herevî, *Ṭabakât*, s. 514) sözünde bu hususu anlatmıştır. Ölmeden evvel ölmekle başlayan bu hayata sûfiler ikinci hayat derler. İkinci bir doğumla başlayan bu hayat sâlikin Allah'ın hayat sıfatına mazhar olmasıyla gerçekleşir. Sûfilerin yorumuna göre, "Rabbimiz! Bizi iki defa öldürdün, iki defa dirilttin" (el-Mü'min 40/11) meâlindeki âyetle geçen ikinci dirilme bu hayata delâlet eder. Bu yolla ölümsüzlüğün sırrına ermeye "aynül-hayât" (âb-ı hayât) denilmekte (Abdülkerîm el-Cîlî, I, 40), "Âşıkalar ölmez" sözü de bunu anlatmaktadır.

Herevî hayatın üç çeşidinden bahseder: İlimle kazanılan hayat, cem' halindeki hayat, Hak'la hayatta olma hali. Bunlardan ilki cehâletin, ikincisi tefrikanın, üçüncüsü de nefsin öldürülmesine bağlıdır (*Menâzil*, s. 44). Mutasavvıflar her şeyi zıddında ararlar; bunu anlatmak için, "Murad muradsızlıktadır" derler ve şem'a ulaşması için pervanenin yanması gibi sâlikin yaşaması için ölmesi ve hayat içindeki hayata ermesi gerektiğini ifade ederler. Onlara göre hayatı nefsin varlığına bağlı olan kişi daha sağ iken ölü, hayatı Hak ile olan kişi ise öldükten sonra bile diridir.

Muhyiddin İbnü'l-Arabî, bir şeyin hayatta ve diri olmasının şartı olarak duyuyu değil bilgiyi görür ve bu noktadan hareket ederek maddenin de (cemâdat) diri olduğunu savunur. Çünkü her şey Allah'ı tesbih etmektedir. Bir şeyin Allah'ı tesbih etmesi için onu bilmesi, bilmesi için de diri olması gerekir. O halde her şey diridir. İbnü'l-Arabî, yağmurla toprağa hayat verildiğini ifade eden çok sayıda âyetlerden birini de (bk. Fâtır 35/9) zâhirî mânada anlar ve bunu maddenin diri olduğunu gösteren bir delil sayar; bu anlamdaki hayata "her şeye sirayet eden hayat" adını verir (*el-Fütûḥât*, III, 258, 346).

#### BİBLİYOGRAFYA :

Tehânevî, *Keşşâf*, I, 398-401; Herevî, *Menâzil* (Revân), s. 44, 189, 473-477; a.mlf., *Ṭabakât*, s. 489, 514; Baklî, *Meşrebü'l-ervâh*, s. 146, 277; İbnü'l-Arabî, *el-Fütûḥât*, III, 258, 264, 346; IV, 116, 189, 365; Aziz Nesevî, *İnsân-ı Kâmil* (nşr. M. Molé), Tahran 1403/1983, s. 386-387; Alâüddeve-i Simnânî, *Çihil Meclis*, Tahran 1366 hş., s. 68; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Medâricü's-sâlikîn*, Kahire 1983, III, 269-305; Abdülkerîm el-Cîlî, *el-İnsânü'l-kâmil*, İstanbul 1300, I, 40, 44; Ankaravî, *Minhâcü'l-fukarâ*, Bulak 1256, s. 255; Hifnî, *Muṣṭalahât*, s. 84; el-Mu'cemü's-şûfî, s. 363-367; Muhammed Takî Ca'ferî, *Tefsir u Nakd u Tahtil-i Meşnevî*, Tahran 1363 hş., XV, 301-328; Seyyid Sâdık Güherîrî, *Şerh-i İstilahât-ı Taşavvuf*, Tahran 1368 hş., IV, 314-321.



SÜLEYMAN ULUDAĞ

#### HAYAT

Kuruluş yıllarında Cumhuriyet düşüncesinin sesi olarak yayımlanan fikir ve edebiyat dergisi.

Cumhuriyet'in ilânından üç yıl sonra, baskısı İstanbul'da yapılmakla beraber hükümet merkezi Ankara'da neşir hayatına girerek 2 Aralık 1926'dan 30 Aralık 1929'a kadar çıkmıştır. Haftalık olan dergi üç yılı dolduran yayın süresi içinde, her sayısı kapak dışında yirmi büyük sayfa hacminde altı cilt tutan 146 sayılı bir koleksiyon meydana getirir. İlk iki yıl eski harflerle yayımlanıp Latin alfabesinin kabulü üzerine 1928 Ağustosundan itibaren okuyucusunu yavaş yavaş bu harflere alıştırdıktan sonra 29 Kasım'dan (nr. 105) itibaren de tamamen yeni harflerle basılmıştır. Maarif Vekâleti'nin maddî ve mânevî desteğini gören dergi 3 Mayıs 1928'e kadar Mehmet Emin'in (Erişirgil), ardından Nâfi Atuf'un (Kansu) birkaç sayı süren mesul müdürlüğünden sonra kapanıncaya kadar Faruk Nafiz'in (Çamlıbel) idaresi altında çıkmıştır. *Hayat*, aynı mahiyette bir başka dergi bulunmadığından kapanışı kültür hayatında bir boşluk meydana getiren *Yeni Mecmu'a*'nın (1917-1923) yerini alabilen bir dergi olmuştur. Oradaki imzaların çoğu burada yer alırken genç nesilden yeni kalemlerle de yeni bir kadro meydana gelir.

İlk sayıda Mehmet Emin'in, amaçlarının gençliğe ilim sevgisi aşılamak olduğunu, gençliğin inkılâba olan borcunu ancak bu şekilde ödeyebileceğini belirten bir yazısı, her sayının ilk sayfasında *Hayat* başlığı altında da Nietzsche'nin, "Hayata, daima hayata... Dünyaya daha çok hayat katalım!" sözü derginin prensiplerini ifade etmektedir. Geniş aydın zümresine hitap eden bir kültür dergisi olan *Hayat*, yayımlandığı üç yıl boyunca bil-



hassa Cumhuriyet inkılâplarının ve Cumhuriyet rejiminin dayandığı fikrî ve kültürel temellerin oluşturulmasında ve bunların okur yazar kitle tarafından benimsenmesinde önemli bir rol oynamış, dergideki yazılar hep bu çerçeve içinde yazılmıştır. Mehmet Emin, "İnkılâbımızı Tanıttırmak Hususunda Vazifemiz" başlıklı yazısında Türk inkılâbının zulme uğramış bütün Şark dünyasını da uyandıracağına belirtir ve inkılâbı yabancılara göre düşündüğünden, fakat mahiyetini anlayamadıklarından söz ederek inkılâbın âmîl ve sebeplerinin tahlil edilip bir ideoloji şekline konulmasını teklif eder (nr. 24, 12 Mayıs 1927, s. 461-462). Çoğunu Mehmet Emin'in yazdığı başmakalelerin hemen tamamında inkılâplardan bahsedilmekte ve her konu bu açıdan ele alınmaktadır.

Dergi yazarlarının sık sık işledikleri konulardan biri de özellikle II. Meşrutiyet'ten sonra farklı şekillerde yorumlanan milliyetçilik kavramıdır. Yazılarında zaman zaman Ziya Gökalp'in milliyetçilik anlayışına da karşı çıkan bazı yazarların yeni yorum ve tarifler getirerek milliyetçiliği Türkiye sınırları içinde çağdaş bir devlet oluşturma şeklinde ortaya koydukları görülür. Aynı konuları dergide de yazan Mehmed İzzet, *Milliyet Nazariyeleri ve Milli Hayat* (İstanbul 1923) adlı kitabında milliyeti, "bir vâkia olmaktan ziyade ilmî ve felsefî bir terbiyenin mahsulü bir mefkûre, bir irade, şuurlu bir

iman gibi" kabul ederken Köprülüzâde M. Fuad da "Cumhuriyet'in Yıldönümü" adlı yazısında milliyetçiliğin gayesini şu şekilde özetler: "Milletimizi Avrupa'nın en mesut ve müreffeh ve en mütemeddin memleketleriyle aynı seviyeye çıkarımadan evvel gayemize vardığımızı ve istihata hak kazandığımızı iddia edemeyiz" (nr. 49, 3 Teşrinisânî 1927, s. 441).

Bu devir yazarlarının devamlı olarak kullandıkları kavramlardan biri de asrîleşmektir. Onlara göre yeni Türk devleti her alanda modern fikirleri ve çağdaş Batı medeniyetinin esasları olan ilim ve tekniği almalıdır. M. Nermi, "Milliyetçilik ve İlimler" adlı makalesinde milliyetçiliğin modern toplumun faal vâkılarından biri olduğunu ileri sürerek milliyetçilikle modern ilimler arasında ilişki kurar (nr. 1, 2 Kânunuevvel 1926, s. 15-16). Zeki Mesut (Alsan) "Avrupalılaşmak, Asrîleşmek" başlıklı yazısında, çok kullanılmaktan dolayı bu iki kavramın âdeta yıpranmış ve gerçek anlamlarını kaybetmiş olmasına dikkat çekerek bunu millî tekâmülümüz bakımından zararlı bulur (nr. 4, 23 Kânunuevvel 1926, s. 66-67). Sadri Edhem (Ertem) ise "Türk İnkılâbının Karakteri" adlı yazısında asrîlikle istihsal tarzı arasında bir münasebet kurar (nr. 29, 16 Haziran 1927, s. 53-54). Necmeddin Sâdık'ın (Sadak) "Yeni Ahlâk" adlı başmakalesi de (nr. 12, 17 Şubat 1927) bu açıdan tipik bir zihniyeti aksettirir.

Cumhuriyet devrinin sayı bakımından en geniş yazar ve şair kadrosunda bu dönemin modern düşünce ile milliyetçi görüşü bir arada benimsemiş seçkin kişileri ve memleketçi eğilimde sanatçıları bir araya getiren *Hayat* mecmuasının Batılı düşünceye açık tuttuğu sayfalarında Türk millî kültürünü ve tarihini yeni bir zihniyetle işleyen yazılar da ön planda yer alır. Felsefe, sosyoloji, tarih, edebiyat tarihi, iktisat, hukuk tarihi, sanat, sanat tarihi, mimari, güzel sanatlar ve sosyal hüviyetiyle kadın konularına ayrılan bu sayfalar dönemin tanınmış imzalarını taşır. Başlangıçta başmakalelerini daha çok Mehmet Emin ile Avni Başman'ın kaleme aldığı dergide sosyolojiyle ilgili yazılar genellikle M. Nermi, Ziyaeddin Fahri (Findıkoğlu) ve İsmayıl Hakkı (Baltacioğlu); felsefe yazıları Mehmet Emin, Mehmed İzzet ve Mustafa Şekip (Tunc); Türkiye, edebiyat ve kültür tarihi araştırmaları Köprülüzâde M. Fuad, Ali Canip (Yöntem), Mehmed Halid (Bayrı), Nahit Sırrı (Örik), Nurullah Atâ (Ataç) ve Ahmet Cevat (Emre); tarih yazıları Ahmed Refik (Altınay); mimarlık ve sanat

tarihi yazıları Mehmed Vahid; müzik nazariyatı ve tarihi yazıları Halil Bedî (Yönetken) tarafından kaleme alınmıştır. Terbiye ve spor konularını Selim Sırrı (Tarcan), yeni Türkiye'de kadının konumu ve yeni kadın anlayışı konularını ise Tezer Hanım (Taşkıran) yazmıştır.

Cumhuriyet'in milliyetçilik ve çağdaşlık prensiplerine inanmış bir kadronun elinde çıkan dergide Türk dili, Türk tarihi, Türk edebiyatı ve Türk güzel sanatları çağdaş ve millî bir görüşle ele alınmış, hatta bazı yazarlar Cumhuriyet devrini "millî bir rönesans" olarak tanımlamıştır. Dergide bu anlayış doğrultusunda dil, edebiyat, tarih, felsefe, güzel sanatlar, yeni insan görüşü, yeni Türk kadını ve yeni maarif sistemiyle yeni kültür kurumları konularında birçok yazı yayımlanmış, yeni yorumlar yapılmıştır. Aynı zamanda çeşitli şair ve hikâyecilerin şiir ve hikâyelerinde özellikle memleket edebiyatı yapıldığı ve Anadolu coğrafyası temasının yoğun bir şekilde işlendiği dikkati çekmektedir.

Dönemin diğer yayınlarında olduğu gibi, konu bakımından bu kadar çeşitlilik gösteren *Hayat* mecmuasında da dinî konular hemen hemen hiç ele alınmamıştır. Buna karşılık özellikle başyazılarda eski inançların artık bir "müstehâse" (fossil) olduğu, yeni nesillerin bunlara inanmadığı, Batı toplumlarında da dinin değerini kaybetmekte olduğu sık sık vurgulanmıştır. Hasan Âli'nin (Yücel) "Yeni Hayat" şiiriyle (nr. 1, 2 Kânunuevvel 1926) Fazıl Ahmet'in (Aykaç) pek çok didaktik şiiri benzer düşünceleri tekrarlayan örneklerdir. Bu olumsuz değer yargılarının mantıklı bir sonucu olarak toplumlar için vazgeçilmez bir unsur olan dinî akîdelerin yokluğunda bunların yerini dolduracak yeni inançların ikâmesi zarurî gösterilmiştir. Mehmed İzzet, bu konuda İslamiyet'te Hristiyanlık'ta olduğu gibi tecdüt olamayacağı kabul edilirse, "Eski imanını yerine yeni bir iman ikâmesi lâzımdır" diyerek bu inancın demokrasi, tekrâr ve ilim olmasını teklif eder (nr. 33, 14 Temmuz 1927). Köprülüzâde ise, "Laik mekteplerde dinî telkinlere yer yoktur. Onun yerini dolduracak olan yalnız ilim değil mefkûre de gerekir" demektir (nr. 79, 31 Mayıs 1928). Necmeddin Sâdık, dinî ahlâk yerine akîl ahlâk ve laik ahlâk kavramlarının gereğinden bahseder (nr. 12, 17 Şubat 1927). Çok defa başyazılarda, bazan diğer makalelerde metafizik aleyhinde yer yer materyalist, Darwinist, yaygın olarak da pozitivist görüşün hâkim olduğu görülmektedir. Mehmet

*Hayat* mecmuasının ilk sayısının kapağı





Emin, "Eski ve Yeni Neslin Düşünceleri Arasındaki Farklar" adlı yazısında hakikat için tecrübeden başka ölçü kabul etmemekten bahseder (nr. 3, 16 Kânunuevvel 1926).

Başta Köprülüzâde'nin yazıları olmak üzere dergide divan şiirini, hatta Tanzimat'tan sonra değişen şiiri İran veya Batı taklidi olarak değerlendiren yazılar çıkmıştır. Çoğunu Halil Bedî'nin kaleme aldığı müsikîyle ilgili yazılarda da klasik Türk müsikîsi yerilmiş, buna karşılık halk müsikîsinden faydalanan bir Batı müsikîsi tarzının uygun olacağı tezi savunulmuştur.

Uzun süre dergiyi işgal eden konulardan biri de Bursa'daki Amerikan Koleji öğrencilerinin üç Türk kızının Hristiyanlığı kabul etmesidir. Olayın üzerine hassasiyetle giden dergide hadiseyi tahlil eden, sebep ve sonuçlarını ele alan yedi makale yayımlanır (nr. 62-67, 2 Şubat-8 Mart 1928). Bunlarda yabancı okulların din ve kültür misyonuna dikkat çekilmekte ve bunun bir kültür buhranının işareti olduğu belirtilmektedir. Köprülüzâde, Mehmet Emin ve Mustafa Şekip'in yazdığı makalelerde, hadisenin sadece Müslümanlık'tan değil daha da önemlisi Türk'lük'ten çıkmak şeklinde düşünülmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Çankırılı Ahmet Talat'ın (Onay) İstiklâl Marşı'nın güftesinin de bestesinin de güzel olmadığını, yeni bir millî marşa ihtiyaç duyulduğunu belirten bir yazısı (nr. 67, 8 Mart 1928) daha sonra Nuri Refet imzalı başka bir yazıyla desteklenmiş, Aka Gündüz'ün de konuyla ilgili bir yazısından bahsedilmiştir (nr. 72, 12 Nisan 1928).

Ali Canip, "Edebiyat Tedrisâtının Yeni Vechesi Çocukları Kozmopolit Yapar mı?" adlı makalesinde okullarda Batı edebiyatına yer verilmesi konusu üzerinde durmuştur. Ona göre yeni Türk devleti milliyetçi olmakla beraber aynı zamanda Garpçı'dır. Böyle olunca gelecekte yeni kültürde Batı kültürüne de önemli ölçüde yer verilmelidir. Yazara göre milliyetçilikle Batı kültürü arasında herhangi bir tezat söz konusu değildir (nr. 53, 1 Kânunuevvel 1927, s. 4).

Dergide, sonraki yıllarda önemle hatırlanan veya kaynak olarak başvurulmuş bazı hâtıra, inceleme ve araştırmalar görülmektedir. Mustafa Necati'nin "İstiklâl Mücadelesi Hâtıraları" (nr. 1-9, 2 Kânunuevvel 1926-27 Kânunusânî 1927), Celâl Esat'ın (Arseven) "Türk Sanatında Tezyinat" (nr. 20, s. 9, 14) adlı incelemesi, Köprülüzâde M. Fuad'ın "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu Meselesi" (nr. 19, s. 17-18), Ahmed Refik'in çeşitli sayılar-

daki Osmanlı tarihiyle ilgili makaleleri bunlardan birkaçıdır.

Dergi bazı özel ilâveler, özel sayı veya sayfalar da yayımlamıştır. Meselâ 2. sayıdan başlayarak her sayıda bir *Faust* ilâvesi verilmiş, bunlar sonradan bir kitap haline getirilmiştir (*Faust*, trc. Galib Bahtiyar, İstanbul 1926). Süleyman Nazif'in ölümü üzerine 7. sayının (13 Kânunusânî 1927) bir bölümü, devrin ünlü mimarı Kemâleddin'in ölümü üzerine 34. sayı (21 Temmuz 1927), Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'in ölümü üzerine de 111. sayı (10 Kânunusânî 1929) onların hâtırasına ayrılmıştır. Ayrıca 15. sayıda (10 Mart 1927) "Aziz Ölülerimiz" başlığı altında Ömer Seyfeddin'e ait bir bölüme, 16. sayıda da (17 Mart 1927) "Türk Teceddüt Tarihinin Mühim Bir Siması" adı altında İhsan'ın (Sungu) "Mahmud Râif Efendi ve Eserleri" başlıklı uzun yazısına yer verilmiştir. *Hayat*'ın 23 Nisan 1927'de yayımlanan 21. sayısı fikrî, kültürel, edebî, tarihî, ziraî ve iktisadî yönleriyle ele alınıp işlenen Ankara için bir özel sayı olarak çıkmıştır.

*Hayat*, 1929 yılından itibaren ilk günlerdeki muhteva zenginliğini yavaş yavaş kaybetmeye başlamış ve giderek bol miktarda tercüme yazıların yayımlandığı bir edebiyat ve eğitim, hatta biraz da magazin dergisi hüviyetini almıştır. 135. sayısından (15 Temmuz 1929) sonra yayınında bazı düzensizlik ve gecikmeler görülmeye başlayan dergi, 146. sayıdan sonra "yeni tertip" adı altında sayfaları artarken boyutları küçülen bir şekle girmiş, yeni bir numaralandırılış ile 1930 yılının Ocak-Mayıs ayları arasında eski hüviyetini kaybetmiş olarak beş sayı daha çıktıktan sonra kapanmıştır.

Daha önce anılanlardan başka çeşitli konularda inceleme ve araştırmaları, edebî ve fikrî yazıları, şiir, hikâye veya tercümeleriyle dergide yer alan isimlerden bazıları şunlardır: Sabiha Zekerîya (Sertel), Mustafa Nihat (Özön), Fâik Sabri (Duran), Peyami Safa, Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Halil Vedat (Fıratlı), Galip Atâ (Ataç), Kemal Zaim, Fahreddin Kerim (Gökay), Cemil Sena (Ongun), Mehmed Safvet, İsmail Hikmet (Ertaylan) makaleleriyle; Ahmed Hâşim, Abdullah Cevdet (Karlıdağ), Faruk Nafiz (Çamlıbel), Halit Fahri (Ozan-soy), Ömer Bedreddin (Uşaklı), Necmettin Halil (Onan), Halide Nusret (Zorlutuna), Şükûfe Nihal (Başar), Sabri Esat (Siyavuşgil), Ahmet Hamdi (Tanpınar), Ali Mümtaz (Arolat), Behçet Kemal (Çağlar), Rifki Melûl (Meriç), Celâl Sahir (Erozan), Enis Behiç (Koryürek), Necip Fazıl (Kısakürek), Yaşar Nabi (Nayır), Vasfi Mahir (Kocatürk),

Salih Zeki (Aktay), Arif Nihat (Asya) şiirleriyle; Memduh Şevket (Esental), Reşat Nuri (Güntekin), Aka Gündüz, Ercümen Ekrem (Talu), Kenan Hulûsi (Koray) hikâyeleriyle yer almışlardır. Dergide ayrıca Albert-Louis Gabriel, Vasilij Viladimiroviç Barthold, Edward Granville Browne, Tadeusz Kowalsky gibi şarkiyatçıların Hasan Cemil (Çambel) ve Galib Bahtiyar tarafından tercüme edilmiş yazılarına da yer verilmiştir.

#### BİBLİYOGRAFYA :

Necip Fazıl Kısakürek, *Bâbü'lî*, İstanbul 1976, s. 16-21; Mehmet Kaplan v.dğr., *Atatürk Devri Fikir Hayatı*, Ankara 1982, I-II, s. VII-XXXIV, ayrıca bk. tür.yer.; Mustafa Parlak, *Hayat Mecmuasının 1-3 ciltlerindeki Edebî Makaleler ve Tahlillî Fihristi* (doktora ön çalışması, 1982), Atatürk Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi; a.mlf., "1926-1930 Yılları Arasında Neşredilen Hayat Mecmuasının Hars ve Edebiyat Tarihimizdeki Yeri", *Millî Kültür*, sy. 47, Aralık 1984, s. 25, 95; Ziya Bakircioğlu, "Hayat", *TDEA*, IV, 171-172.



ABDULLAH UÇMAN

#### HAYÂTÎ (حیاتی)

Kendisine atfedilen hamsedeki mesnevîlerin Ahmed Ridvan'a ait olduğu veya büyük çapta benzerlikler taşıdığı anlaşılan II. Bayezid devri şairi Abdülhay Çelebi'nin mahlası (bk. AHMED RIDVAN).

#### HAYÂTÎ AHMED EFENDİ

(ö. 1229/1814)

Osmanlı âlimi.

1166 (1753) yılında Elbistan'da doğdu. Elbistan müftüsü Seyyid Ahmed Efendi'nin oğludur. Tahsilini, memleketinde amcasının oğlu Seyyid Ömer ile Cîrdzâde Hasan ve Kayserili Ömer efendilerden okuyup tamamladı. Elbistan'da on yıl kadar müftülük yaptıktan sonra İstanbul'a giderek Ayasofya Medresesi'nde müderris oldu. Eserlerini İstanbul'da telife başladığı ve *Şerh-i Tuhfe-i Vehbî*'yi 1205'te (1791) tamamladığı bilinen Hayâtî Ahmed Efendi İstanbul'a bu tarihten birkaç yıl önce gelmiş olmalıdır.

Hayâtî Ahmed Efendi Ayasofya müderrisliğinden Bosna kadılığına getirildi; Bosna kadılığından sonra İstanbul'a döndü (*Hedîyyetü'l-'ârifin*, I, 183). 1225 (1810) yılında İstanbul'da Köprülü Dârülhadis Medresesi'ne müderris oldu. 1226 Rebîülevvelinde (Nisan 1811) kadî tayin edildiği Bağdat'a giderken memleketine uğrayıp oğlunu da beraberinde götürdü. Ba-